

Monumentnummer*: 513550

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **11 september 2000**
Kadaster deel/nr **82886/166**

*Woonplaats** **Barneveld** *Gemeente** **Barneveld** *Provincie** **Gelderland**

Locatiennaam **Barneveld** *Locatieomschrijving*

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Barneveld	B			2976
Barneveld	B			1531
Barneveld	B			493
Barneveld	B			1920
Barneveld	B			2064
Barneveld	B			1936
Barneveld	B			1110
Barneveld	B			480
Barneveld	B			479
Barneveld	B			1529
Barneveld	B			1943
Barneveld	B			2975
Barneveld	B			511
Barneveld	B			506
Barneveld	B			1112
Barneveld	B			1109
Barneveld	B			1111
Barneveld	B			1933

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Barneveld	B			2980
Barneveld	B			492
Barneveld	B			1921
Barneveld	B			488
Barneveld	B			494
Barneveld	B			1934
Barneveld	B			481
Barneveld	B			2106
Barneveld	B			3711
Barneveld	B			452
Barneveld	B			478
Barneveld	B			491
Barneveld	B			904
Barneveld	B			2978
Barneveld	B			490
Barneveld	B			1938
Barneveld	B			457

*Omschrijving***

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de buitenplaats De Schaffelaar. Het deels in detail en in structuur gaaf bewaarde park van De Schaffelaar is te onderscheiden in twee delen: a. het grootste deel van het terrein beslaat een aanleg behorend bij het voormalige 18de-eeuwse huis en wordt gekenmerkt door de in oorsprong 18de-eeuwse structuur bestaande uit een lange hoofd- of middenas (oriëntatie zuidwest-noordoost) met aan de zuidwestzijde een rechthoekig omgracht terrein van de oude huisplaats, Koeweide genoemd, die in de 19de eeuw in landschappelijke vormen is vergraven; rechts van de as een sterrenbos en links een parkbos met wandeling en vijverpartij in landschapsstijl uit het begin van de 19de eeuw (zie kaart Man ca.1802 en de Kadastrale Minuutkaart 1832); b. in de directe omgeving van het huidige huis is een relatief kleinschalige, 19de-eeuwse aanleg in landschapsstijl waarvoor het terrein in 1850 aan de zuidwestzijde met een strook grond is uitgebreid, zodat een landschappelijke setting rondom het nieuw gebouwde huis gecreëerd kon worden; de tuinarchitecten J.D. en L.P. Zocher kregen in 1853 de opdracht de aanleg te realiseren. Dat er geen eenduidig concept aan de aanleg ten grondslag ligt, om de beide delen te integreren is ongebruikelijk voor een 19de-eeuws landschapspark. Voor de regulering van de waterhuishouding zijn er in het park een groot aantal duikers, doorlaten en sluisjes aangebracht, waarvan enkele als apart onderdeel staan beschreven (zie onderdeelnr. 6). De overige bevinden zich bij de hoofdtoegang (duiker met schuif), ten zuiden van de Koeweide (gemetselde duiker met doorlaat) en bij de Stationsweg (gemetselde duiker met doorlaat).

Ad.a. De kern van de aanleg wordt gevormd door de 18de-eeuwse rechthoekig omgrachte Koeweide, die aan het begin van 19de eeuw in landschapsstijl/ natuurlijke vorm is vergraven en voorzien van drie eilandjes. In de noordwesthoek van de omgrachting ligt een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

schiereilandje, dat in 1808 is uitgebreid met een eendenvangpijp. De Koeweide wordt omsloten door een carré van lanen, behalve aan de noordzijde waar de beplanting meer in boomgroepen is geformeerd (o.a. rode beuk). Vanaf de korte laan komende vanaf het huidige huis is een fraai zicht over de met bomen omzoomde Koeweide en een doorzicht naar de laan op de middenas. De laan aan de westzijde van de Koeweide is op een verhoging/heuvelruggetje aangeplant en leidt langs de zogenoemde bloemenheuvel (vermelding 1850, eerder op de kadastrale kaart van 1832 als lustplaats) alwaar de laanbeplanting stopt; rondom de heuvel een krans bomen. De bloemenheuvel vormt een landschappelijk element om de rondwandeling te verlevendigen. Vanaf de bloemenheuvel leidt de wandeling in noordwaartse richting met een smal pad langs de serpentinevijver met opgeworpen aarden verhogingen. De vijver is aangelegd ten tijde van de Franse overheersing in het begin van de 19de eeuw en wordt daarom 'Frans werk' genoemd. In de slingervijver zijn twee eilanden met beplanting (rhododendrons) aangebracht. Draagt de aanleg aan de westzijde van de middenas een landschappelijk karakter, aan de oostzijde is het formele beeld bewaard gebleven. Het sterrenbos getekend op de kaart van Man (ca. 1802) is waarschijnlijk aangelegd voor 1767 en bestaat uit veertien (oorspronkelijk met beuken beplante) lanen met op de noord-zuidas een smal grand canal geflankeerd door een laan. In 1830 zijn enkele lanen van het sterrenbos in noordwestelijke richting doorgetrokken.

ad.b. Het huis is gesitueerd in een arcadische aanleg gevormd door een weiland met wat losse boomgroepen ter stoffering van het huis waardoor een typisch romantische combinatie van een neogotisch huis in een agrarisch ogend landschap is bereikt. Uit vergelijking van het ontwerp van de Zochers met enkele oude Topografische kaarten (1906 en 1926) en een oude foto blijkt dat de weide was ingericht met meerdere boomgroepen, waaronder Taxus, zodat er een grotere afwisseling van open en dichte ruimten was. Vanaf de Stationsweg loopt de met eiken beplante en iets gebogen toegangslaan langs de oostzijde van het hoofdgebouw. De oprijlaan sluit aan op de 18de-eeuwse middenas van de buitenplaats die zich in noordwaartse richting voortzet. Het huis is net ten westen van deze as gesitueerd. Direct achter het huis liggen aan weerszijden van de laan twee rechthoekige percelen: het linker perceel opgaand bos, dat een groene achtergrond (coulisse) voor het huis vormt, het rechter perceel heeft thans geen invulling die voor de bescherming van belang is. Volgens een situatietekening uit ca. 1850 lag hier een boomgaard/tuin met visvijver, hier wordt in ca. 1890 oranjerie gebouwd (zie oude foto). Ten zuidwesten van het kasteel ligt een grafeiland uit 1828, deze is in ca. 1853 vergraven overeenkomend het ontwerp van de Zochers.

Waardering

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de buitenplaats De Schaffelaar van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de gaaf bewaarde 18de-eeuwse geometrische aanleg met as van symmetrie en sterrenbos, waarvan een deel is verlandschappelijkt aan het begin van de 19de eeuw;
- vanwege de gaaf bewaarde aanleg in landschapsstijl rondom het huis uit ca. 1853 van de hand van de tuinarchitecten J.D. en L.P. Zocher;
- vanwege het belang van de aanleg voor de geschiedenis van tuin- en landschapsarchitectuur en met name voor de ontwikkeling van de tuin- en landschapsarchitectuur in Nederland;
- vanwege de aanwezigheid van monumentale boomgroepen uit de tijd van de (oorspronkelijke) aanleg;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- vanwege de functioneel-ruimtelijke samenhang met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg